

Патрональна демократія в Україні та російське вторгнення Російсько-українська війна

Том перший

під редакцією
Балінта Мадловіча
Балінта Мадяра

*Переклад хронології, передмови та
окремих статей (Мадяр і Мадловіч,
Фединець) Олександра Тирона.*

*У інших випадках переклад
авторський.*

Academic Studies Press

Ця книжка поширюється на умовах ліцензії CC-BY-NC.
Ознайомитися з ліцензією: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Балінт Мадяр, Балінт Мадлович

Патрональна демократія в Україні та російське вторгнення. Російсько-українська війна. Том перший / частковий пер. з англ. **Олександр Тирон**. — Бостон: Academic Studies Press, 2024. — кількість сторінок с. 487

Український переклад у вільному доступі став можливий завдяки фінансовій підтримці **Open Society Foundation** (Нью Йорк) і **CEU Democracy Institute** (Будапешт).

*Перекладено за виданням: **Bálint Magyar, Bálint Madlovics, ed. Ukraine's Patronal Democracy and the Russian Invasion The Russia-Ukraine War, Volume One** (Budapest: CEU Press, 2023; ISBN 978 963 386 663 4)*

Відповідальний редактор **Олександр Тирон**. Редактор **Євген Радько**. Коректорка **Оксана Расулова**. Верстальниця **Лідія Кравченко**. Дизайнерка обкладинки **Вікторія Орешко**.
Відповідальна за випуск **Марія Шувалова**.

Усі права застережено. All rights reserved.

© 2024 by Bálint Magyar, Bálint Madlovics

© Тирон, пер. з англ., 2024

© Academic Studies Press, ліцензія вільного доступу Creative Commons AttributionNonCommercial licence, 2024

ISBN 979 8 8871 9430 1 (pdf)

ISBN 979 8 8871 9431 8 (epub)

Видано Academic Studies Press
1577 Beacon Street, Brookline, MA 02446, USA
press@academicstudiespress.com
www.academicstudiespress.com

Електронна версія цієї публікації поширюється на умовах ліцензії CC-BY-NC. Ознайомитися з ліцензією: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>. Крім випадків, передбачених ліцензією, книга або її частини не можуть бути відтворені будь-яким електронним або неелектронними засобами без дозволу видавця.

This book is subject to a CC-BY-NC license. To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

This book is subject to a CC-BY-NC license.

To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Зміст

Хронологія основних подій історії України (1991–2023)	5
ГЕНРІ Е. ГЕЙЛ: Передмова	13
I. Патрональна демократія в Україні: актори, процеси та соціальне коріння	17
БАЛІНТ МАДЛОВІЧ, БАЛІНТ МАДЯР: Режимні цикли України та російське вторгнення	18
ВОЛОДИМИР ДУБРОВСЬКИЙ: Патроналізм і соціальний порядок обмеженого доступу: випадок України	67
ОКСАНА ГУС: Тягість і зміна суспільного договору в Україні: приклад антикорупційної політики	105
ОЛЕКСАНДР ФІСУН, УЛЯНА МОВЧАН: Режимні цикли та неопатримоніалізм в Україні	130
МИХАЙЛО МІНАКОВ: Війна, деолігархізація та можливість розвитку України поза патрональною політикою	150
II. Олігархічні структури та війна: шанс для антипатрональної трансформації?	173
ІГОР БУРАКОВСЬКИЙ, СТАНІСЛАВ ЮХИМЕНКО: Українські олігархи: війна як виклик	174
ДМИТРО ТУЖАНСЬКИЙ: Енергетичний суверенітет України під час війни: Росія втратила вплив, а олігархи — ні	196
ВОЛОДИМИР ДУБРОВСЬКИЙ: Основні рушійні сили депатроналізації в Україні: роль українського бізнесу	220
ГЛОБАЛЬНА ІНІЦІАТИВА ПРОТИДІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИЙ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ (GI-ТОС): Кримінальна екосистема України та війна: українська організована злочинність 2022 року	265

III. Українське суспільство: антипатрональні зміни в ідентичності й активізм	291
<i>Євген Головаха, Катерина Іващенко-Стадник, Оксана Міхеєва, Вікторія Середа: Від патрональності до громадянської належності: динаміка змін національно-громадянської ідентичності в Україні</i>	292
<i>Чілла Фединець: Український цивільний волонтерський рух в умовах російсько-української війни</i>	326
<i>Денис Брильов, Тетяна Калениченко: Релігійний ландшафт України: між репресіями та плюралізмом</i>	346
<i>Олександра Койдель, Київська Школа Економіки: Трансформація патрональної демократії «знизу-вгору»: дві логіки врядування на місцевому рівні в Україні</i>	365
Примітки	383

Хронологія основних подій історії України (1991–2023)

- 22 січня 1991 р.** Акція Народного Руху України «Живий ланцюг» на честь 71-ї річниці злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки в єдину соборну Українську Народну Республіку.
- 16 липня 1990 р.** Прийняття Верховною Радою УРСР «Декларації про державний суверенітет України».
- 5 липня 1991 р.** Прийняття Закону про заснування в Україні посади Президента.
- 24 серпня 1991 р.** Прийняття Верховною Радою УРСР «Акту проголошення незалежності України» та створення самостійної української держави — України.
- 24 жовтня 1991 р.** Верховна Рада України ухвалила Заяву про без'ядерний статус України.
- 1 грудня 1991 р.** Всеукраїнський референдум щодо незалежності України, на якому волевиявленням народу було підтверджено «Акт проголошення незалежності України». На виборах першого президента України головою держави обрали Леоніда Кравчука.
- 2 грудня 1991 р.** Україну визнала перша держава — Польща.
- 8 грудня 1991 р.** В Білорусі, у селі Віскулі, біля Біловезької пущі, лідери трьох радянських республік — Росії, України та Білорусі — підписали угоду, згідно з якою Договір 1922 р. про створення СРСР було денонсовано і Радянський Союз припинив існування як суб'єкт міжнародного права.

- 30 січня 1992 р.** У Гельсінкі Україна стала членом Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ).
- 14 липня 1992 р.** Україна заявила про своє бажання приєднатися до Ради Європи.
- 16 вересня 1992 р.** Верховній Раді України було надано статус «спеціально запрошеного гостя» в Парламентській асамблеї Ради Європи.
- 18 листопада 1993 р.** Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію про обмеження ядерної зброї Старт-1 та Лісабонський протокол.
- 10 липня 1994 р.** На посаду Президента України обраний Леонід Кучма.
- 16 листопада 1994 р.** Україна приєдналася до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року.
- 14 січня 1994 р.** Підписали Тристоронню заяву президентів України, США та Росії щодо української ядерної зброї.
- 5 грудня 1994 р.** У Будапешті вищі керівники України, США, Великої Британії і Росії підписали Меморандум про гарантії безпеки. В обмін на відмову від ядерної зброї Україні було надано гарантії дотримання положень Заключного акта НБСЄ, Статуту ООН і Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.
- 31 жовтня 1995 р.** Верховна Рада України ухвалила Закон України про приєднання до Статуту Ради Європи.
- 9 листопада 1995 р.** Відбулась урочиста церемонія вступу України до Ради Європи, в якій взяла участь делегація України на чолі з Прем'єр-міністром України.
- 28 червня 1996 р.** Верховна Рада України прийняла і ввела в дію Конституцію України. Конституція УРСР 1978 р. з усіма змінами та доповненнями втратила чинність.

- 9 липня 1997 р.** Під час Мадридського саміту підписана Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору — один з основоположних документів у відносинах України з НАТО. Утворено Комісію Україна — НАТО відповідно до Хартії.
- 14 листопада 1999 р.** Леонід Кучма вдруге обраний на посаду Президента України.
- 22 листопада 2004 р.** Початок помаранчевої революції — акцій протесту українських громадян, викликаний масовими фальсифікаціями президентських виборів 2004 року на користь провладного кандидата Віктора Януковича.
- 8 грудня 2004 р.** Закон України «Про внесення змін до Конституції України» закріплював перехід від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської республіки.
- 26 грудня 2004 р.** Внаслідок перевиборів новим президентом було обрано Віктора Ющенка.
- 5 березня 2007 р.** Україна та ЄС розпочали переговорний процес щодо укладення нової угоди між Україною та ЄС.
- 2-4 квітня 2008 р.** На Бухарестському саміті НАТО розглядалися перспективи його розширення. Рішення приєднання України до «Плану дій щодо набуття членства» було відкладено.
- 9 вересня 2008 р.** На Паризькому саміті Україна та ЄС досягли політичної домовленості про укладення майбутньої угоди в форматі Угоди про асоціацію, яка будуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції.
- 7 лютого 2010 р.** Віктор Янукович обраний четвертим Президентом України.

- 21 квітня 2010 р.** Підписана Угода між Україною і Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту РФ на території України.
- 30 вересня 2010 р.** Закон України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 р. визнаний неконституційним Рішенням Конституційного Суду України у зв'язку з порушенням процедури його розгляду та прийняття.
- 21 листопада 2013 р.** Прем'єр-міністр М. Азаров несподівано оголошує про рішення уряду призупинити підготовку до підписання Угоди про асоціацію з ЄС на саміті Східного Партнерства у Вільнюсі.
- 24 листопада 2013 р.** В Києві відбулася хода «За Європейську Україну!» і велике віче на Майдані Незалежності.
- 30 листопада 2013 р.** Бійці спецпідрозділу «Беркут» жорстоко і криваво розігнали протестувальників Євромайдану, переважно студентів.
- 8 грудня 2013 р.** У Києві пройшов «Марш мільйонів».
- 16 січня 2014 р.** Прийняття так званих «диктаторських законів», що обмежували конституційні права і свободи громадян.
- 19 січня 2014 р.** Мирний протест проти чинної влади перейшов у відкрите збройне протистояння.
- 23 січня 2014 р.** Після інформації про перших полеглих Героїв радикальний протест шириться регіонами України, майданівці стихійно блокують, штурмують і займають адміністративні споруди.
- 20 лютого 2014 р.** Бійці спецротти «Беркут» відкривають вогонь по протестувальниках у Києві.

- 21 лютого 2014 р.** Лідери опозиції за посередництва представників урядів Польщі, Німеччини та Франції підписують із В. Януковичем угоду щодо врегулювання кризи в Україні. Ввечері президент В. Янукович тікає з Києва. Верховна Рада України відновила дії положень Конституції 2004 року, таким чином знову обмеживши повноваження президента України.
- 22 лютого 2014 р.** Верховна Рада обрала народного депутата Олександра Турчинова Головою Верховної Ради України. Наступного дня на нього було покладено виконання обов'язків Президента України.
- 23 лютого 2014 р.** Російське збройне вторгнення в Крим, початок відкритої фази російської агресії проти України.
- 18 березня 2014 р.** За поданням президента РФ російські законодавчі органи затверджують окупацію Криму Росією.
- 21 березня 2014 р.** Підписання політичної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у Брюсселі. Утворена Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні.
- 31 березня 2014 р.** Держдума РФ із подачі Президента РФ розірвала Харківські угоди 2010 р.
- 12 квітня 2014 р.** Почалися бойові дії на Донбасі. Російські диверсанти озброїли місцевих колаборантів і прийняли до своїх лав.
- 14 квітня 2014 р.** Виконувач обов'язків президента України Олександр Турчинов підписав Указ про початок антитерористичної операції зі звільнення захоплених підконтрольними Росії бойовиками територій Донецької та Луганської областей України.
- 25 травня 2014 р.** На позачергових виборах Петро Порошенко обраний п'ятим Президентом України.
- 27 червня 2014 р.** Підписання повного тексту Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

- 5 вересня 2014 р.** Підписання Мінських домовленостей (Мінськ-1) про тимчасове перемир'я у Війні на сході України. Мінські угоди — не міжнародний договір, а політичні домовленості, щоб зупинити вторгнення і стримати агресора.
- 16 вересня 2014 р.** Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.
- 19 вересня 2014 р.** Меморандуму про виконання положень протоколу за результатами консультацій тристоронньої контактної групи щодо спільних кроків, спрямованих на імплементацію Мінського протоколу.
- 11-12 лютого 2015 р.** Підписаний комплекс заходів щодо виконання Мінських угод (Мінськ-2). Узгодження відбулось на саміті в Мінську за участі лідерів Німеччини, Франції, України, Росії та самопроголошених «народних республік» у форматі «нормандської четвірки». Текст угод деталізував положення «першого Мінська». І перші, і другі угоди були підписані на тлі болючих поразок української армії на Донбасі, і з часом виявилися пасткою для України, а не механізмом стримування Росії.
- 1 вересня 2017 р.** Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула повної юридичної чинності після її ратифікації парламентами всіх держав-членів ЄС.
- 30 квітня 2018 р.** Президент України Петро Порошенко оголосив про зміну формату АТО, початок операції Об'єднаних сил.
- 26 листопада 2018 р.** Верховна Рада прийняла Рішення щодо запровадження в 10 областях України воєнного стану після агресії прикордонних кораблів РФ у Керченській протоці.
- 26 грудня 2018 р.** Воєнний стан в Україні був офіційно скасований.

- 21 квітня 2019 р.** Володимир Зеленський обраний шостим президентом України.
- 30 жовтня 2021 р.** Washington Post повідомила про активізацію нарощування російських збройних сил поблизу українських кордонів, у т. ч. у Білорусі.
- 30-31 жовтня 2021 р.** Зустріч лідерів G-20 в Римі, на якій президент США Джо Байден повідомив лідерів Великобританії, Франції та Німеччини щодо можливого нападу Росії на Україну.
- 3 грудня 2021 р.** Міністр оборони України Олексій Резніков повідомив у Верховній Раді, що за даними української розвідки існує вірогідність масштабної ескалації з боку Росії.
- 14 січня 2022 р.** Відбулась глобальна кібератака на державні сайти України.
- 24 січня 2022 р.** НАТО переводить війська в режим очікування.
- 24 лютого 2022 р.** Росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну. Президент України Володимир Зеленський оголосив воєнний стан.
- 17 березня 2023 р.** Міжнародний кримінальний суд у Гаазі видав ордер на арешт президента РФ Володимира Путіна, а також уповноваженої з прав дитини Марії Львової-Белової, висунуто звинувачення у воєнному злочині — незаконній депортації дітей з окупованих територій України в Росію під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну.
- 23 червня 2022 р.** Лідери 27 країн-членів ЄС ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС.
- 11-12 липня 2023 р.** На Вільнюському саміті НАТО на заміну Комісії Україна — НАТО створено Раду Україна — НАТО.

Упорядкувала Чілла Фединець